Albinas Kuncevičius,
Valdas Steponaitis

Vilniaus Aukštutinės pilies aikštelė ir šiaurinė papėdė

2010 m. lapkričio–gruodžio mėnesiais Gedimino kalno avarinės būklės likvidavimo darbų metu buvo atliekami archeologiniai žvalgymai žemės judinimo darbų vietose.

Gedimino kalno Š papėdėje nuo keltuvo pastato iki atraminės sienelės prie LNM bibliotekos pastato buvo kasama 49,5 m ilgio, 50 cm pločio, iki 40–50 cm gylio tranšėja tvoros pamatui. Čia žvalgytas 25 m² plotas. Visoje žvalgytoje tranšėjoje stebėti supiltiniai XX a. pabaigos sluoksniai, susidarę tvarkant kalno papėdės aukštutinę terasą, R tranšėjos gale, 30–50 cm gylyje buvo neištisinis rusvai juodas supiltinis žemių sluoksnis su smulkiomis rusvomis griuvenomis, kuriame rasta Rusijos Jelizavetos 1748 m. denga.

Ant tako, vedančio nuo Aukštutinės pilies vartų kunigaikščių rūmų link, susiformavusios įgriuvos vietoje keičiant suskilusį lietaus nuotekų vamzdį žvalgytas apie 5 m² plotas. Vamzdis buvo paklotas 3,5–3,8 m gylyje, todėl iki jo buvo kasama šulinio principu – iš karto leidžiant rentinius. Iki pat atkasamo vamzdžio stebėti supiltiniai, permaišyti XIX a. (?) – XX a. sluoksniai, rasta pavienių archeologinių radinių: plokščiosios čerpės suapvalintu galu fragmentas, švininis šratas, bei kapšelio (piniginės) viršutinio atvarto apačios geležinis profiliuotas apkalas su 3 tvirtinimo skylutėmis.

Aukštutinės pilies kiemo aikštelės V dalyje įrengiant lietaus nuotekų vamzdį, žvalgytas 10,4 m² plotas. 12,9 m ilgio, 80 cm pločio tranšėja, orientuota PV–ŠR kryptimi, buvo kasama tarp šulinėlių 69 ir 61A. Joje fiksuoti supiltiniai XIX–XX a. kultūriniai sluoksniai, 0,95–1 m gylyje nuo dabartinio žemės pavir-

1 pav. Pamato dalis iš Š. V. Steponaičio nuotr.

Fig. 1. The foundation segment as seen from the N.

2 pav. Pamato dalis iš ŠR. V. Steponaičio nuotr.

Fig. 2. The foundation segment as seen from the NW.

3 pav. Pamato dalis iš PV. V. Steponaičio nuotr.

Fig. 3. The foundation segment as seen from the SW.

šiaus (H_{abs} 134,11–134,20 m) aptikta nenustatyto pastato mūrinio pamato atkarpa, kuri nusitęsė už žvalgytos tranšėjos ribų. Pamatas 1,1 m pločio, mūrytas iš stambių ir vidutinio dydžio akmenų, su pavienėmis raudonų plytų nuolaužomis, orientuotas Š–P kryptimi. Atidengta 40–50 cm aukščio, 80 cm ilgio pamato dalis (1–3 pav.). Pamatų apačia dėl tyrimų ribotumo nepasiekta. Viršutinė pamato dalis nuardyta, dalis plytų iš suardyto mūro suversta vienoje pusėje prie pamato ir dalinai virš jo. Plytos rusvos spalvos, dalis su braukomis, 16,6–22,4 (nuskilusi)x12,8–13,2x7,5–7,6, 13,3–16,1 (nuskilusi)x15,4–15,7x8,2–8,5, 31,5–32x15,2x8,4, 30,4x13,8–14x8,2 cm dydžio. Skiedinio storis tarp plytų siekia iki 1,7 cm. Architekto R. Zilinsko preliminariu vertinimu, pamatas pagal mūrijimo pobūdį, surastas plytas gali būti datuojamas XV a. Jo datavimą galima būtų patikslinti tik atlikus platesnės apimties archeologinius tyrimus.

Žvalgymų metu supiltiniuose sluoksniuose rasta XIV a. pabaigos – XIX a. datuojamų archeologinių radinių: geležinis kapšelio apkalas, išgaubtų ir plokščių čerpių fragmentų, švininiai šratai, Rusijos 1748 m. denga ir Tauragės muitinės 1852 m. Bulės tipo plomba.

Abipus Aukštutinės pilies P bokšto, formuojant naujus lietaus vandens nutekėjimo latakus, žvalgytas apie 10 m^2 plotas, stebėti tik supiltiniai smėlio ir juodžemio sluoksniai.

Iš viso Aukštutinės pilies teritorijoje žvalgytas 50,4 m^2 plotas.

The yard and N foot of the Upper Castle in Vilnius

In 2010, 25 m^2 were surveyed at the site of the fence foundation at the foot of the Upper Castle in Vilnius and a Russian Catherine the Great 1748 denga was found. On the path leading from the Upper Castle's gate to the Royal Palace, around 5 m^2 were surveyed and a fragment of a flat roof tile with a round end, a lead pellet, and an iron sculpted-edge fitting from the bottom of a pouch's (wallet's) upper flap were discovered. 10.4 m^2 were surveyed in the W part of the Upper Castle's yard in installing a storm drain pipe and a 40–50 cm high, 80 cm long foundation segment (Figs. 1–3) dating to the 15th century was discovered.